

REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS

DE BARCELONA

SESIÓN PÚBLICA INAUGURAL

CELEBRADA EL DÍA 12 DE ENERO DE 1902

BARCELONA

IMPRESA DE LA CASA PROVINCIAL DE CARIDAD

Calle de Montealegre, número 5

1902

RECORT NECROLÒGICH

DEL

Excm. Sr. D. Joaquim Rubió y Ors

LLEGIT EN LA SOLENNE SESSIÓ INAUGURAL
CELEBRADA PER LA «REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS»
LO DÍA 12 DE JANER DE 1902

PER

Mossen Jacinto Verdaguer

AB LICENCIA ECLESIASTICA

Senyors:

¡Com se'n van los grans hòmens que á mitg segle passat obriren lo primer solch en lo camp del renaxement literari de Catalunya! ¡Quina tristesa fa véurels sortir d'un á un y molt sovint de dos en dos d'aquexos sitials, en que havíam conegut á molts d'ells, los havíam sentit y admirat tantes vegades! L'un dia es l'espiritual Coll y Vehí qui surt del rengle, l'altre dia es l'Adolf Blanch autor de *La Veu de les ruines*, seguit de son fogós company D. Antoni de Bofarull; l'un dia es l'autor de la *Mallorca Cristiana*, l'altre son los dos incomparables germans Milá y Fontanals, l'endemá son sos compatrieis los dos Vidal y Valenciano los qui'n surten l'un darrera l'altre. L'endemá passat los qui'ns dexan son Balaguer y lo balmista Manyé y Flaquer, que gayre be sortiren plegats cap al cementiri; y derrerament ho feu l'aplegador de nostres rondalles D. Francisco Maspons, president que fou de nostra real Academia. Deu los tinga al cel.

Era verament una generació sencera y cristiana la que havia sortit de la escola de retórica y poética que ensenyava en lo seminari lo doctor Marcé; la contemporánea de Vilanova y de Cuyás; la que havia sentit parlar de música, d'arquitectura y d'arts á Piferrer; la que havia après de pensar en los escrits de Roca y Cornet, de Martí y Eixalá y de Balmes, y havia après de pregar en la escola de mossen Claret y del pare Mestres.

Deu enviá aquexos gegants de la idea y de la fé á la terra catalana, per desvetllarla del ensopiment en que geya feya segles; mes complerta sa missió se'ls ne torná, y després, á corre cuyta, darrera'ls mestres se'n va duhent los pochs dexebles que'ns ne restavan.

Un dels de cap de brot d'aquexa benehida y gloriosa pléyade, á la que ha sobre-viscut molts anys D. Joaquim Rubió y Ors, morí á primers d'Abril de 1899, y aquexa ilustre Academia de Bones Lletres, que s'havía honrat cinquanta cinch anys comptantlo entre sos membres més actius, y una vintena ab sa presidència, ha tingut la bona idea de celebrar á honra seva aquexa sessió commemorativa, que té ben merescuda.

Agrahint á Vossenyoría l'honrós encarrech que'm feu de escriure per ella una impressió necrológica, vaig á començarla, suplicant á Vossenyoría y al respectable y distingit auditori que's digne pèndrela per obra d'un novici en aquesta mena de treballs.

Tinguí'l plaher de conéxer á D. Joaquim Rubió y Ors personalment, puix per son llibre ja'l conexia de temps, en los Jochs Florals del any 1866. Jo considero aqueix dia (perдонаume aqueix recort personal) com lo dia del meu bateig literari, sota les arcades del histórich Saló de Cent, que'm recordan les dels temples gotichs. Desde aquella hora, per mi d'eterna memoria, lo tinguí á ell, com també al inolidable D. Marian Aguiló per mos padrins de baptisme.

¿De quin poeta catalá del meu temps, que be podríam anomenar de la segona volada, no ha sigut mestre d'una manera ó d'altre en Rubió y Ors, y quin d'ells no s'honrará de tenirse per son dexeble?

La escola del malaguanyat Rector de Vallfogona, que á desgrat d'ell tal vegada, ha fet tant de mal á les lletres y per lo tant á l'ànima de Catalunya, dominava allavors d'un cap fins al altre lo petit y mal conreuat camp de ses lletres. Lo llenguatge d'Ausias March, d'aquell qui havia dit:

Qui no es trist de mos dictats no cur,

ja no servia sinó per fer riure y per comptar estiravots entre gent de bona geya. Era l'humil y feyner trajo de casa que no servia per endiumenjarse quan s'esdevenia una festa major ó be una solemnitat com aquesta. Per cantar los sentiments de l'áni-

ma, per celebrar les grans coses calia un idioma més polit, un trajo més virolat, rumbós y de més llarch y ample róssech. Balmes y Piferrer, les dues áligues d'aquesta terra, que acabám d'anomenar, eran nades á Catalunya y ben catalanes, mes escribian sempre en castellá, com en Cabanyes, en Tió, en Semis, en Cortada y tots los poetes y prosadors d'aquell temps.

Ja Capmany en ses *Memorias* havent de transcriure un elogi del rey D. Martí á la nació catalana, diu que *seria inútil copiarlo en un idioma antich y provincial mort per la república de les lletres y desconegut per lo restant de Europa*. Lo meteix Milá per cantar en un bell y delicadíssim romanç á *Clemencia Isaura, la cigala y la viola d'or* dels antichs trobadors, per retraure les *corts d'amor*, los *lays* y les *tensons*, los *reys de l'arpa* y les metexes quatre *Barres* de nostre sagrat escut, se valia de la llengua de Castella. ¡Ay! per la de Catalunya en que predicavan Sant Vicents Ferrer y Felip de Malla, y escribian Desclot y Ramón Llull, havia arribat la hivernada cruel que axona'ls arbres, espampola les vinyes, y despulla de verdor les hortes y jardins, donant á boscos y camps quelcom del aspecte solitari y trist dels cementiris. Una mala-estrugancia terrible li anava llevant les forces, ensemps que li prenia'ls devots. No hi havia remey per ella; los metges aciensats ja no li trobavan lo pols y la donavan per morta.

Mes veuse aquí que á la hora més impensada, á principis del mes en que florexen los ametllers en les encara gelades vores del Llobregat, s'hi sentí tot plegat l'espignet d'una cornamusa tocant ayres y tonades de la terra. Les cançons del Gayter del Llobregat ressonaren ben prompte per tot Barcelona, y de ribera en ribera y d'afrau en afrau per tot Catalunya. Tothom les llegí y les trobá fresques, bonicoyes y encoratjadores com un himne d'esperança, y per tots indrets se sentiren paraules d'estranyesa barrejades ab mots d'entussiasme y admiració.—Ara veyeu, deyan tots, y'l catalá es bo per tot, tant serveix per fer plorar com per fer riure; es una llengua forta y varonil per cantar la patria, y ensemps es blana, tendra y amorosa per axecar himnes á Deu. ¡Ara veyeu, qui'ns ho havia de dir!—

Aquelles poesies volaren ençá y enllá de nostre territori, y no's perderen pas totes per los ayres com los xiscles dels aucells de passa, sinó que foren sentides y escoltades com un crit de resurrecció per una pila de poetes, que n'erán sense saberho, ni

haversen donat compte, fins á aquell moment, per mi, lo més important y digne d'estudi de nostre renaxement.

¿Vos heu escaygut may á montanya y en alguna masia emboscada quan apunta la primavera? La endolada merla, aucell que per ser lo primer de cantar anomenan en la Guilleria l'aucell solitari, desde un xaragall fá sentir tot plegat son xiulet de fioviol de pastor; sa cançó es ben curta, no té més que dues ó tres notes; mes no triga á respóndrelí'l cucut, dihent á veu altes lo seu nom desde'ls arbres que borronan. Tot seguit l'alosa, l'aucell de Sant Francesch, com si vingués de sentir la seva lliçó espiritual, se'n puja, se'n puja cel amunt cantant á Deu son himne del mati. Les intrépides orenetes no trigan á arribar de son llarch viatge, y joyoses de tornar á llurs nius y de reveure ses rodalies anyorades, començan frissoses ses anades y vingudes, ses corredisses, dances y giravols de balladora esbojarrada. Lo pinsá piteja en la coromina, lo pigot assahina en la roureda, y la perdiu escotxeja en l'aubaga, cercant entre les farigoles un recó per niar; y allí baix al peu de la font murmuriosa, entre la verdissa y lo bosch, lo rossinyol assaja sa primera cançó, la més bonica que'ls hómens ¡ay! poden sentir en aquesta vall de llágrimes.

Veuse aquí un simil del primaverat desvetllament dels aucells de nostra renadiua Gaya Ciencia. Al primer espignet de la dolça cornamusa del Gayter del Llobregat respongué ab un alegre repicó lo Tamboriner del Fluviá, allí dalt, entre'ls fajolars d'Olot. Mes avall, en la ciutat de Girona, l'erudit D. Claudi Girbal publicá un volum de poesies ab lo títol de *Trobador del Onyar*.

Lo riu Ter no triga á tenir son *Fluvioler*, qui fou un humil dexeble del tamborinayre Estorch y Siqués, com aquest era també dexeble de Vallfogona. Lo Ter tingué á mes son *Cantor* de veu més robusta en D. Albert de Quintana, que havia de ser anys á venir Mestre en Gay Saber.

Com lo nom del Ter estava ja pres per los poetes del Empordá, los de ses riberes amunt, de cap á la Plana de Vich, no pogueren pèndrel per divisa. Un d'ells trobant en aquella plana un riu mes modest, se titolava humilment Cantor del Riméntol, y altre no trobant en vaga altre instrument de joglar, prengué la samsónia y feya ses décimes y vallfogonejava ab lo nom de *Samsonier Tocassons*.

Molt abans que aquest últim s'havia despertat altre poeta de

Vich, lo P. Joan Vinader de la Companyia de Jesús. Trobantse en 1849 en lo realme de Bèlgica, per escayensa arribá á les seves mans un volúm de la primera edició del Gayter y desde aquell moment una veu nova s'afegei al magnífich concert dels *Trobadors Nous*.

La ciutat de Tarragona que, com un eco sempre respón amantenta á les grans iniciatives de la terra, també doná sa veu al nou chor, ab son millor poeta, D. Francisco Morera, qui's titolava *Lo Cantor del Francoí*.

Cada riu de Catalunya tingué abans de gayre son poeta, sonador de son instrument en la novella cobla de la poesia catalana.

Mes no prengueren pas tots ells nom de joglar, ni cercaren per entonar ses cançons la vora d'un riu. D. Pere Ventalló de Tarrassa se batejá á si meteix ab lo pseudónim de *Cantor de Egara*. Y Jaume Subirana, qui desde sa botiga d'apotecari de Sallent animava al jovent á escriure en prosa catalana en págines com no se'n escrivian allavors, ni se'n escriuen gayres ara, prengué'l ferreny pseudónim d'*Almogaver del Montseny*.

Los dos poetes historiadors de Catalunya s'arredossaren també quiscun á la seva històrica montanya. D. Antoni de Bofarull s'anomenava lo *Coblejador de Moncada*, y D. Victor Balaguer molt oportunament ab lo nom de *Trobador de Montserrat* firmava sa primera poesia catalana, que fou cabalment dedicada á la princesa de aquexa sagrada serra.

Molts imitadors tingué, en aquella temporada á Barcelona, lo *deliciós Gayter* com l'anomena n'Adolf Blanch, qui, en 1850, li dedicá una sentida balada ab lo titol de *La mort de Roudor*; mes no podentlos estudiar á tots, fixémnos solament en dos o tres dels mes ovivadors.

Lo Sr. Pons y Fuster, qui fou President dels Jochs Florals en 1861, no'n tingué prou d'imitar al restaurador de nostra literatura, sinó que en sa poesia *A la llengua catalana*, posa en los llavis d'aquesta un entusiasta elogi seu. Es aquella una de les primeres poesies alegòriques ab les que los poetes catalans de principis del renaxement començan de donar sortida á son desitg de reivindicació. *La llengua catalana*, se li apareix vestida de pastora, y li parla axis:

*Per mes que'm vejas pastora,
sobre una roca sentada,*

*ab mocadoret al cap
y la faldilleta blava,
encara tinch los vestits
de quan de senyora anava,
los pergamins de comtesa
y manto de sobirana.*

*y ja que anyellets pastura
la que un dia maná esquadras,
no vulgas saber lo nom
de la reyna abandonada.*

*Molt cert es que ab mos tresors
podrian be defensarla,
¡mes tú no sabs lo que pot,
la hermosura castellana!*

*Sols del abril Llobregat
en las voras enramadas
canta pura, alt y joyosa
una dolcíssima gayta
de mos vassalls lo poder,
dels meus fiels nobles hassanyas,
la dolsura de ma veu
y'l valor de mes plomadas.
¡Oh! Gayter, que't tinch al cor!
¡Oh! bon gayteret de l'animal
Content sempre ab mon amor
y ab la corona que't guarda;
Deu te doni imitadors
com ja crech que algú n'aguayta. (1)*

En Pons y Fuster es donchs, conquerit per nostre Gayter á favor de nostra llengua, y animós se llença á cantar ses glories,

*per lo salat Cardoner
y la Séquia manresana.*

(1) *T'robadors nous*, p. 348.

A la veu d'en Joseph M.ª Torres y de n'Eusebi Pasqual y Casas, un dels esdevenidors paladins de la democràcia, se desvetlla un altre riu de la terra catalana, lo Besòs. Llegiu sinó en los *Trobadors Moderns* la poesia *Ilusions Tronxadas* del primer; y la poesia *A L..* del segon, en que fa gala del sencill pseudónim de *Timbaler del Besòs*, ab que's disfressá en lo torneig de la poesia catalana.

La cobla trobadoresca s'engrandi com arbre plantat ab bona sahó y en millor terra, y'l ressó de sos cants, no cabent ya dintre les fronteres de Catalunya, sortí terres enfora.

Se sentí desde Mallorca, y mossen Tarongi, qui morí poch després sent canonge del Sacro Monte de Granada, publicá sos versos ab lo pseudónim de *Trobador Mallorquí*. Altre poeta de mes vol, D. Geroni Rosselló, en algunes poesies floralesques se posava'l nom de *Cansoner de Miramar*, y en la mes llarga y millor de ses obres, lo de *Joglar de Maylorcha*.

En algunes d'aquexes composicions especialment les de caràcter narratiu é històrich, se veu clarament que seguia de lluny á lluny lo solch obert per les del Gayter, que com ell meteix confessa foren les primeres que llegí, mentres estudiava lleys á Barcelona.

Lo temor d'abusar de vostra atenció allargant massa aquest discurs me priva de transcriure lo poesia titulada *La Rosa del Panadés*, d'un poeta menorquí, Eugeni Caimaris, que es una veritable imitació del ilustre poeta que estudiám. Del bressol de Ramon Lull, per últim, vingué á Catalunya D. Marian Aguiló, qui havia de ser lo predicador de sa llengua y l'apóstol de sa poesia, y al posar los peus en terra en lo moll de Barcelona, la primera ma que estrenyia era la del Gayter del Llobregat.

Sa cornamusa se sentí desde Valencia, y'l romántich Arolas, qui era allavors lo poeta d'aquell jardí d'Espanya. li escrigué que la lectura de sos versos lo tornava á la ditxosa edat en que sa mare lo gronxava en lo bressol; y retrau aquell vers de la *Oda de la Patria*.

En Llemost soná lo meu primer vagit

A mes, li dedicá un *Cuento de hadas*, que's pot veure en la edició que de ses obres se feu á Barcelona. Son inseparable company en Vicents Boix, derrer historiador de Valencia, per fir-

mar les poesies que feu, prengué lo bonicoy titol de *Trobador del Turia*. Aquexos dos poetes havian sigut germans de religió y eran companys del docte humanista lo Pare Pasqual Perez, qui dirigia lo periódich *El conciliador*, en que feu les primeres armes altre poeta mes assortat, D. Teodor Llorente, iniciador del renaixement de les lletres valencianes. Dexémli dir á ell meteix en la primera nota de son preuat *Llibret de Versos*, com entrá en la nova escola literaria. «La idea de versificar en valenciá me la inspirá la lectura del *Gayter del Llobregat* del Sr. Rubió y Ors; estos foren los primers versos catalans moderns que conegui, y quedí tan encisat d'aquella nova parla poética, que no pogui ja tráuremela del cap.» Axó meteix diu en la dedicatoria del exemplar de ses poesies, que li enviá ab aqueixa endressa: Al meu primer mestre en poesia llemosina *Lo Gayter del Llobregat*.

Son según mestre fou altre gran poeta catalá D. Marian Aguiló, de qui ell y son intim amich, per no dir son germá, Venceslau Querol, reberen la encoratjadora unció en la Biblioteca provincial de Valencia. En Llorente portá al dolcíssim autor de les *Rimas* á escriure

*en la oblidada llengua de mos avis
mes dolsa que la mel*

com havia dit feya alguns anys Vilaroya, qui es l'Aribau de Valencia. Y ells dos hi portaren á Ferrer y Bigné, Yranzo, Labayla y á tot lo bell estol del Rat penat. L'últim dels poetes valencians que vinch d'anomenar en lo prolech d'unes poesies que publicá en 1864, ab lo títol de *Ecos de la Juventud*, confessa sa filiació literaria ab aquexos mots que recordan los de Llorente: *El Gayter del Llobregat fué el libro que me inspiró el amor á la poesia llemosina*.

Lo Gayter fou conegut també y ben aviat part d'allá les montanyes regalades del Canigó. Després de Mossen Salamó, autor del popular llibre *La regla de vida*, un dels primers rossellonesos que escrigueren en catalá, y prengueren en lo según ters de la prop passada centuria la defensa de nostra llengua, es sense cap dupte, Joseph Tastú. Donchs com havia sigut amich de Raynouard, de Francesch Aragó, de Prósper Bofarull y del bisbe Torres Amat, ho fou també del Gayter ab qui, envers l'any 1844, tractá de publicar é ilustrar quelcom de l'antiga litera-

tura provençal. Vuyt anys després Pere Puiggari, qui abans de la Revolució havia sigut novici dels monjos benedictins d'Arles, publicá en la impremta Alsina de Perpinyá una gramática catalana-francesa, y en una apologia de nostra llengua feu conéixer al Rosselló lo prólech del Gayter y una dotzena d'estrofes de la seva *Oda á Barcelona*, traduïts per J. Argiol. Era nebot de Puiggari lo sabí coronel d'enginers de aqueix nom, á qui un excés de modestia no dexá escriure gayre, y, lo que es pitjor no li dexá publicar res de lo que tenia escrit. Donchs aqueix era amich entussiasta de Rubió, com ho era també lo bo, lo tendre y patriarcal Justi Pepratx, qui acaba de baxar á la tomba, plorat de tots los bons catalans de ça y de llá dels Pirineus.

Entre'ls escriptors y poetes rossellonesos mereix que fem aquí esment de Mossen Bonafont, Rector de Tautau, qui haventho sigut de Clayrà, en consonancia ab lo escola catalana, prengué'l cognóm que jo trobo escaygudíssim per un poeta, sobre tot per un rector de fora, de *Pastorellet de la vall d'Arles*. Ell en Delpont, en Payret, lo canonge Boher, y sobre tot lo venerable Bisbe Carsalade no serán pas los últims rossinyols que cantarán sota'l Canigó en la llengua de Cabestany y d'Eximenis.

Mes encara, sa cornamusa se senti desde Madrid, y Antoni de Trueba qui allavors seguia sens esma la corrent de la poesia de moda pel camí de la imitació y dels motillos fets, impressionat per aquella musa patriótica y regional, rompé les trabes que'l lligavan, se conegué á sí meteix, trobá la naturalesa, y girant sos ulls als recorts de sa infantesa, y volant á son hermós país, desde aquell dia fou lo poeta de Viscaya. De manera que, segons confessió propia *El Libro de los cantares del ciego Antón* es un tany del llibre de poesies del Gayter del Llobregat.

En Trueba feu mes que cambiar de camí en seguici de nostre ilustre poeta, puix traduhí en versos lliures sa oda *Mos cantars*, que vegé la llum en lo primer número de la *Lira Española*, periódich ahon colavorava en Piferrer. En la nota que posa per capsolera á sa bella traducció, se declara entussiasta admirador del Gayter á qui personalment no conexia, y's dol de que ses produccions no sian més conegudes en les terres de Castella. Feu mes encara, no tenintne prou d'haverles apreses de memoria, com confessa ell meteix en la esmentada introducció, no pará fins á escriure en catalá una estrofa dedicada á Rubió, que us vaig

á llegir com á prova de la extraordinaria admiració que per ell sentia:

*Comtesa sense corona
te diu, Rubió, Barcelona,
plorant de sa lira al só;
mes corona tens encara
que si una has perdut, tens ara,
altra mes bella en Rubió.*

En Rubió donchs ja tenia dexebls agambadors, no solament en tots los indrets de Catalunya, sinó també al voltant d'ella, especialment en totes y quiscuna de les comarques ahon se parla la llengua del rey en Jaume. Bona part de ells, pot ser la mes granada, no rumbejava pas la divisa joglaresca sinó'l llaut de trobador, puix trobadorench era més que altre cosa lo renaxement que assí puntejava. A n'en Rubió meteix, encara que's disfressá de joglar en ses primeres sortides, més que la cornamusa del pastor li esqueya l'arpa, que ab l'autor de la *Oda á la patria* acabava de despenjar del mur sagrat. Una gorra de trobador coronada ab una viola d'or fou lo guardó que rebé d'aquexa real Academia, com á guanyador del primer premi que s'ha ofert á la poesia catalana moderna.

Lo guanyá ab lo *Roudor del Llobregat*, poema en que seguint un héroe nat en les vores de son riu predilecte, se llença á cantar la conquesta d'Atenes y de Neopatria per los catalans, es dir, lo fet més gran de nostra historia, la veritable y maravillosa epopeya de nostra niçaga.

Catalunya, que havia pujat al cim de sa gloria en temps dels trobadors, sentia y respirava á plaher, com un ayre vivificant, sa poesia renaxenta, que li parlava de sos Còmtes y de sos Reys, fentlos reviuire davant ella ab son gloriós passat.

En aquell temps, que podríam anomenar de transició per nostra literatura, tot trobadorejava á Barcelona.

En 1858, lo incansable Antoni de Bofarull publicava lo valió llibre *Los Trobadors Nous*, posella, ó no sé si diga joyeller ahon estojaren sa millor inspiració tots los poetes de la terra; en ell surten fins los noms de Roca y Cornet, de Permanyer y de Balmes. Un any mes ençá Balaguer imprimía *Los Trobadors Moderns*, llibre en que figuran los noms de gayre be tots los vells y, á més, los d'algún aucell de la derrera volada, que acabava de sortir del ou. Los joglars de la poesia, donchs, no eran

ja una cobla de quatre músiehs de poble dels qui van á tocar per los aplechs y festes majors; eran un vol, eran tot un exércit, l'exércit de la poesia novella. Sos soldats eran arreplegadisos y vinguts de totes bandes, mes sense tenirne esment, havian donada una gran batalla, de la que sortiren guanyadors.

Aquells poetes fluvials havian esparverat y fet fugir com un esbart d'aucells totes les nimfes de nostres rius; aquells cantors pagesivols venian d'esquivar á Diana la caçadora de nostres boscos, y d'escombrar de sátirs banyuts y de peus de cabra tots nostres jardins. Ells arrencaren lo trident de les mans de Neptú, per tornarlo á Roger de Lluria y á nostres immortals Reys del casal d'Aragó. Ells havian enderrocat lo temple gelador del paganisme, ja socabat per la titánica y ensemps cristiana generació que'ls precedía, y en lo trono de Júpiter hi havian tornat lo Deu del Evangeli, qui es lo Deu d'ahir, lo d'avuy y lo de sempre, com diu Sant Pau.

La freda y glassadora boyrada del classicisme, que desde tant temps encaputxava los pobles d'Europa com un gran sudari, s'esquexava y començava de fondres á les primeres albors del romanticisme, y la naturalesa de nou se dexava veure al home tal com es, bella y encisadora sense disfresses de cap mena. L'home ne quedava enamorat y cor-pres, y d'aquell amor n'havia nascut gayre be per totes bandes la nova y flamanta poesia del esdevenidor.

La musa catalana al obrir los ulls vora'l Llobregat fou bresada amorosament per sos primers aymadors, que trayentla aviat de sa humil cabanya, la passejaren per les viles y pobles, la pujaren á les lluminoses hermites y als castells emmarletats, que's posaren de moda en la poesia; la presentaren á tots los palaus de Barcelona, y per últim en lo meteix Saló de Cent la pujaren al trono dels Jochs Florals d'hon ella havia de ser la veritable regina.

Tot estava apunt á Catalunya, tot estava disposat com per la sabia ma de la Providencia, per replantarhi aquexa gaya y poética institució dels Jochs Florals, veritable *Desperta Ferro* de Catalunya. Ab nostra poesia hi acabava de náixer també nostra historia, adormida desde la mort de nostre boníssim rey Martí l'Humá. La idea històrica juridica catalana s'havia renovat també ab Santponts. Nostre pensament filosòfich renaxia ab l'autor del Criteri, ab Ferrer y Subirana y ab D. Xavier

Llorens; nostres monuments que dexá cobrir de pols y d'oblit una generació ingrata é ignorant, trobavan en Piferrer, son entussiasta admirador y, no se si diga, son cantor, que tot seguit reclamaren per ells de un á un tots los monuments d'Espanya. L'Aguiló, ajudat de Llorente y de Querol, acabava de promoure un assaig de festa semblant á Valencia, d'hon era encara bibliotecari. Y per presidir nostres Jochs Florals teníam aquí l'autor del Pros Bernat, qui era ensemps lo primer aplegador de nostres cançons, y lo més sabi y profund escorcollador de coses de la Edat mitjana, segons son dexeble y hereu Menendez Pelayo. Quan son amich y company, lo sabi filosof Llorens, lo sentí parlar en públich, per la primera vegada, en llengua de sos avis, que parlavan de nins ells dos á Vilafranca, commogut no pogué aturar que les llágrimes li baxassen cara avall.

No cal dir que nostre poeta fou un dels més decidits fundadors d'aquexa institució, y mantenedor d'aqueix primer torneig literari. Per ell escrigué lo sabi y ben estudiat Cartell, que, gayre be ab les matexes paraules, s'han tramés d'un any al altre quaranta quatre Consistoris, convidanthi *Als experts y honorables trobadors de Catalunya y de tots los territoris ahon nostra llengua es parlada ó coneguda*. Y per últim, coroná lo frontispici del temple de la Gaya ciencia ab la famosa divisa de *Patria, Fides, Amor* que, trobantla inmillorable, han escrit en sa adarga los Jochs Florals de la meytat de les ciutats d'Espanya, algunes fora d'ella en lo continent, y fins á l'altra banda del mar los Jochs Florals de Buenos Ayres.

Lo prodigi estava fet; la nostra llengua que havia sigut enterrada, no quatre dies com Llatzer sinó quatre centuries, lligada de peus y mans dintre sa tomba, havia ressucitat soptadament, y parlava clar y catalá, y polsava maravellosament les tres cordes de l'arpa, cantant los tres amors de son lema. La aurea cadena de la tradició literaria, en mala hora rompuda, se acabava de confegir, nostra estimada terra tornava ser la terra del trobadors, y en sos jardins florían de nou la *viola* y la *englantina d'or* de la Gaya Ciencia.

La Fe de nostre Gayter del Llobregat, qui s'havia llençat tot sol á la creuada feya trenta anys, havia sigut coronada ab aquell miracle. Aquell dia fou lo dia de son triomf, com ho fou també per l'autor de la immortal *Oda á la Patria*, y per l'inspiradíssim Aguiló, amich coral de tots dos.

D. Joaquim Rubió era veritablement home de gran fé, y com aquexa virtut sol créxer al acostarse á les clarors de la eternitat, en sos últims anys s'havia ensenyorit de la seva ànima, no dexant en ella gayre espay per los altres dos mots del lema floralesch. Vivía per la fé y per sa filla primogénita la caritat, que exercitava com á particular y com á president de la Conferencia parroquial de Sant Vicents de Paul.

Al començar aquest sencill parlament vos he dit de quina manera lo vaig conéxer, al clóurel ará permetau que us digá com lo vegi per derrerà vegada.

Lo día era'l de Divendres Sant y la hora la del Ofici solemne, á que acostuma assistir cristianament com en millors temps, Deu li pach lo bon exemple, lo cos de catedràtics de nostra Universitat, de la que havia sigut nombrat rector no feya gayre. Al entrar á Bethlem ja havia fetes les estacions de costum á Barcelona y arribá tot suhat, y mes afadigat de lo que calia á un home de vuytanta anys, que anava á presidir una funció de tres hores.

Al véurel malalt y ala-caygut en sa cadira rectoral, son fill D. Antoni y sos amichs li suplicavan, que abreviás ses devocions, y cuydás de la seva salut, que palanquejava y estava apunt de caure. Mes ell, impertérrit, seguí mot per mot, ab lo llibre als dits, lo *Passio* de Sant Joan; després assistí devotament á les tendríssimes escenes del descobriment de la Vera-Creu, y á la adoració de la metexa; mes al adorarla ell també, ab prou feynes y mercés al braç de sos acompanyants se pogué exegar de terra. Després trémol y decaygut acompanyá á Nostre Senyor per lo sant temple en aquella processó trista y sense magnificencia que representa'l seu sagratíssim enterro. En ella los sacerdots vestits de negre cantan ab veu baxa, mes la orga no gosa obrir sos llavis dintre la iglesia, ni les campanes fora, plorant calladament ab los fidels, ab la ciutat y ab la terra tota la mort de nostre Senyor Jesucrist.

Després del ofici vaig sortir á estrényer aquella ma, ja freda ab la fredor de la mort que se li acostava.

¡Estranya coincidencia! Aquell meteix

*jorn que l'ignoscent
per be de tots fou posat en lo pal,*

s'havían enamorat Ausias March, lo Petrarca y altre poeta en-

cara més alt, l'autor de la *Divina Comedia*. Los dos primers s'enamoraren d'una dona de la terra, lo Dant s'enamorà d'un ser angelical, qui després l'acompanyà per los nou cereles del paradís, mes ¡ay! cap y á la fi tornantlo á la terra. Nostre Rubió estava cor-pres d'un amor mes alt, lo de Jesús sacramentat (alabat sia per sempre), que venia d'acompanyar per la iglesia, y, es de creure, que anava á accompanyarlo en lo cel per no baxarne mes.

Bon dia aquell per dir á un amic qui se'n va, ¡A *Deu!* Bona hora per dirli, ¡*Areveure!*

